

ויש ירקות היוצאים מהכלל וחייבים אף בפאה, וכגון: אם היו בהם שומים ובצלים, חייבין בפאה, משום שמכניסם לקיום.

דתנן: מלבנות [שורות] בצלים שבין הירק והגדלים בתוך שדה ירק הפטור מפאה].

רבי יוסי אומר: מפריש פאה מכל אחת ואחת לחוד, שכיון שהירק חוצץ בין השורות נחשבת כל שורה של בצלים לשדה בפני עצמו וחייבת בהפרשה מתוך אותו שדה עצמו.

וחכמים אומרים: יכול הוא להפריש מאחת על הכל, שאינם מחשיבים את הירק שבין השורות לדבר המחלקן לשדות נפרדים.

ורואים שלכל הדעות בצלים חייבים בפאה על אף שהם ירק, משום שמכניסים אותם לקיום.

שנינו במשנה למעלה שכל שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלים. ויש שמטמא אך פטור ממעשר.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

עולשין, מין ירק שלעתים הוא נזרע לצורך אכילת אדם ואז יש לו דין אוכל לגבי דין טומאת אוכלים. ולעתים הוא נזרע לצורך מאכל בהמה ואז אינו נקרא מאכל אדם, ואינו מטמא טומאת אוכלים. ואירע שזרען לעולשין מתחילה, לבהמה, ונמלך עליהן לאחר שגדלו, אך טרם נתלשו, לאכילת אדם, אין מחשבתו לפני שנתלשו מועילה להחשיבם אוכל, אלא

צריכות העולשין מחשבה נוספת לאכילת נ-ב אדם, לכשיתלשו.

ומביאה הגמרא שתי משניות, האחת במסכת פאה והשניה במסכת מעשרות, שמתוכן מבואר החילוק בין פאה למעשר ביחס לתאנים ולירקות:

דתנן במסכת פאה ביחס לחיובי פאה,

כלל אמרו בפאה: כל שהוא אוכל, ונשמר, ונידולו מן הארץ, ולקיטתו כאחד, ומכניסו לקיום, הרי הוא חייב בפאה!

ואמרינן בכיור המשנה:

אוכל, למעוטי ספיחי סטים וקוצה, שאינם אוכל אלא מיני צבעים [והחידוש הוא שפטורים על אף שהם ראויים לאכילה, כיון שאינם עומדים לכך].

ונשמר, למעוטי הפקר, שהקוצר שדה הפקר פטור מלהניח פאה.

ונידולו מן הארץ, למעוטי במהים ופטירות הגדלים מיניקת האויר.

ולקיטתו כאחד, למעוטי תאנה המבשילה פירותיה בזה אחר זה לאורך זמן.

ומכניסו לקיום, דהיינו שאפשר לאכסנו בבית זמן רב, למעוטי ירק שמתקלקל מהר.

ואילו לגבי מעשר תנן במסכת מעשרות: כל שהוא, אוכל, ונשמר, ונידולו מן הארץ, חייב במעשרות!

ודייקנן: ואילו התנאי של "לקיטתו כאחד" והתנאי של "ומכניסו לקיום" לא קתני כאן במעשרות, ומוכח שתאנה חייבת במעשר על אף שאינה נלקטת כאחד, וכן שירק חייב במעשר על אף שאינו מכניסו לקיום.

ומבארנין: קסבר רבי יוחנן "מחשבת חיבור" (14) שחשב על העולשין כשהם עדיין מחוברים, לא שמה מחשבה לשנות אותם ממאכל בהמה למאכל אדם.

אמר רבא: אף אנן נמי תנינא בדומה לכך, י"ג דברים נאמר בנבלת עוף טהור, וזה אחד מהם:

רבי זירא אמר: לעולם מחשבת חיים שמה מחשבה ואין נבלת עוף טהור צריכה מחשבה לאכילה לאחר שנתנבלה, שהרי עומדת היא מחיים לאכילה.

צריכה מחשבה לאוכלה, כדי שיהיה לה שם אוכל ותטמא, ואינה צריכה הכשר. דהיינו אין צורך שיבואו עליה מים כדי שתהיה ראויה לקבל טומאה ולטמאות מאכלים אחרים בטומאת אוכלים. ואף יותר מכן, אין צורך שיגע בה שרץ כדי שתהיה טמאה בטומאת אוכלים, שכיון שסופה שתטמא טומאה חמורה כשיאכלו אותה [שיטמאו אפילו בגדיו של האוכל אותה], הרי היא מטמאה טומאת אוכלים עצמית, אפילו אם לא יגע בה שרץ.

אלא הכא מדובר בגזול שנפל מן הרום [עוף הפקר שלא ראינוהו מקודם ונפל מלמעלה] עסקינן, דלא הוה קמן [לפני שמת] דלחשוב עליה מחיים לאכילה, ולפיכך צריך עתה מחשבה לאכילה.

ומזה ששנינו שצריכה נבלת עוף טהור מחשבה לאוכלה, על אף שבהיותה בחיים היא עומדת לאכילה, שהרי חושב לשחוט העוף ולאכלו, אלמא מחשבת חיים לא שמה מחשבה משום שבאותה שעה שהיא בחיים אין היא ראויה לקבל טומאת אוכלים.

אמר ליה אביי לרבי זירא: תרנגולת שביבנה [שלקמן מבואר שטימאה על ידי מחשבה משנתנבלה] שהיא עוף מזומן והיתה לפנינו מחיים, מאי איכא למימר? מדוע הצריכו מחשבה לאוכלה אחרי שהתנבלה?

אלא, מוכח שכל נבלת עוף טהור צריכה

מדאורייתא, אולם הטומאה עוזבת אותה, ואם נאמר שהסבר שכשמוחבר לקרקע, כבר איננו אוכל, אם כן גם קדושת תרומה צריכה להפקע מזה, ומשמע שהטעם שהטומאה עוזבת אותו, זה אף על פי שעדיין יש לו שם אוכל, מכל מקום בטומאה נאמר דין שאין טומאה במחובר לקרקע, ולכן למרות שנשאר אוכל נקדוש בקדושת תרומה, הטומאה תעזובנו, וכמו-כן דין הגרי"ז בחידושו לתחילת פרק שני במסכת

14. הסיבה שאוכל מחובר לקרקע אינו מקבל טומאה, ויותר מזה שאף טומאה שכבר היתה בו לפני שנזרע, פוקעת כשנזרע בקרקע, מבואר ברש"י בפסחים דף ל"ד שכשהוא מחובר לקרקע פוקע ממנו שם אוכל, וממילא הטומאה עוזבת אותו, מפני שטומאה יכולה לחול רק על אוכל. אולם מקשה הקובץ שעורים בפסחים, שמבואר בגמרא שתרומה שנטמאה וזרעה בקרקע, הרי היא אסורה באיסור תרומה

כי כוונתו של רבי זירא היתה **בתרנגולת** [רגילה] **שמרדה** בבעליה ויצאה למדבר וגידלה בו אפרוחים ואחד מהאפרוחים הללו חזר ונפל כאן ולפיכך צריך מחשבה לאכילה, שהרי בהיותו במדבר הוא לא היה מזומן לאכילת אדם. שאף אחד לא חשב עליו, ומאי כוונת "תרנגול ברא" שאמר רבי זירא, **דאיבראי ממרה** [שמרדה באדוניה וברחה למדבר].

**רב פפא אמר:** תרנגולת שביבנה, **תרנגולתא דאגמא הואי**, ולפיכך צריכה מחשבה משום שאינה מזומנת לאכילה.

**רב פפא לטעמיה, דאמר רב פפא:** תרנגול **דאגמא אסור** משום שהוא מין טמא. **תרנגולתא דאגמא שריא** שהרי הוא מין טהור [ואין מדובר בזכר ונקבה אלא בשני מינים שונים (15), (16) הקרויים כך].

מחשבה אחרי שמתה משום שאינה ראויה לקבל טומאה מחיים. והמחשבה שחשבו עליה מחיים לא מועילה.

**אמר ליה רבי זירא:** שם **תרנגול ברא** [תרנגול הבר] הוה. ולפיכך לא היה מזומן מחיים לאכילה.

**אחיבו עליה:** לגלגו עליו תלמידי אביי שהרי **תרנגול ברא, עוף טמא הוא. ועוף טמא מי קמטמא** בבית הבליעה [שחידוש זה שבעת האכילה, בהיותו בבית הבליעה, הוא מטמא טומאה חמורה, נאמר רק בנבלת עוף טהור]. ולקמן בתרנגולת שביבנה מדובר גם ביחס לטומאת בית הבליעה. וזה לא יתכן בתרנגול הבר! ?

**אמר לחו אביי** לאלו שלגלגו על האוקימתא של רבי זירא בתרנגול הבר: **גברא רבה אמר מילתא, לא תחיבו עליה!** אלא תתעמקו בדבריו ותבינו כוונתו.

תולד ממנו תהיה טהורה, מה שאין כן בבהמות טהורות, שם מטרת הבאתם היתה רק לשם קרבן, ולכן לא מוזכר שם "לחיות זרע". והקשה על דבריו בספר **שארית יצחק** הרי מהעופות הטהורים שהביאו שבעה, היה זה לצורך הקרבת קרבנות, ואם כן מתוך השבעה נקבות הטהורות, ששה נשחטו ורק אחת נשארה בחיים. ומדוע היה צריך שבעה זכרים.

16. **מבואר בתוספות** שאם נפרש שבתרנגולתא דאגמא הזכר טמא והנקבה טהורה, מכל מקום עוף זכר שיצא מן הביצים יהיה טמא, ואף שכלל בידינו היוצא מן הטהור - טהור, מתרצים התוספות שהאמא הרי לא מולידה אפרוח אלא ביצה, ולכן נחשב שהאפרוח יצא מן העפר ואינו מתייחס לאמו הטהורה. ומבאר החזון איש

זבחים, האם הסיבה שאין טומאה בבעלי חיים היא משום שאיננו אוכל עדיין, או שמא הטעם שהחיות שבהם מונעת מהטומאה לחול ומביא שם ראיות לצד השני עיין שם.

15. על פי שיטת התוספות שתרנגולתא דאגמא זה מין שהזכר טמא והנקבה טהורה. ולשיטתו, אומר המשך חכמה מתפרש הפסוק בפרשת נח [פרק ז' פסוק ג'] בציווי שנאמר לנח להכניס את העופות לתובה, "גם מעוף השמים שבעה שבעה, זכר ונקבה לחיות זרע". ורש"י מפרש, שהכוונה לעופות טהורים. ומקשה המשך חכמה מדוע לא כתוב בפירוש עופות טהורים. ומיישב לפי דברי התוספות, שהרי בתרנגולתא דאגמא הזכר טמא, ובכל זאת צייתה התורה להביא שבעה גם מן הזכרים, כדי לחיות זרע והנקבה

**וסימניך**, להבדיל בין הסוג הטהור לטמא, **עמוני ולא עמונית** [תרנגול דאגמא דהיינו המין הנקרא בלשון זכר כמו עמוני אסור ולא תרנגולתא דאגמא שנקראת בלשון נקיבה כמו עמונית].

**דרש מרימא: תרנגולתא דאגמא אסירא** [וחולק על כך פפא] משום שהזויה רבנן דדרסה ואכלה ודריסה זאת היא אחד מסימני עוף טמא.

**והיינו "גירותא"** המבוארת בגמרא שהוא עוף טמא.

**תנו רבנן:** גוזל של עוף טהור שנפל לגת של יין ומת בו, **וחשב עליו להעלותו** כדי לתת לכותי שיאכלנו הרי הוא **טמא** טומאת אוכלין. אבל אם חשב לתתו ל**כלב** הרי הוא טהור מטומאת אוכלין שהרי משמת לא חשבו עליו למאכל אדם, אם לא שחשב עליו לתתו לכותי.

**רבי יוחנן בן נורי אומר:** אף אם חשב לתתו ל**כלב** הרי הוא **טמא** טומאת אוכלים, משום שמצד עצמו הוא ראוי לאכילת אדם ולא צריך מחשבה לאכילה כדי לטמאותו בטומאת אוכלים. ולדעת רבי יוחנן הוא טמא אפילו אם לא חשב עליו כלל, לא לאדם ואף לא לכלב.

**אמר רבי יוחנן בן נורי:** קל וחומר שמטמא אף בלא מחשבה: **אם מטמא נבלת עוף טהור טומאה חמורה** [באכילתו בבית הבליעה, שמטמא את בגדי האוכל] **שלא במחשבה**, אפילו אם לא חשב עליה לאכילה [וכגון שלא ידע שמה שהוא אוכל זה נבלת עוף טהור, ולפיכך לא החשיב אותו במחשבתו לעשותו לדבר מאכל], **לא יטמא** נבלת עוף טמא **טומאה** של אוכלים שהיא קלה שמטמא רק אוכלים ומשקים **שלא במחשבה**!?

**אמרו לו: לא, אם אמרת בטומאה חמורה, שכן אינה יורדת לכך, תאמר בטומאה קלה, שכן יורדת לכך!** ובהמשך תבאר הגמרא את משמעות הדברים.

**אמר להן:** תרנגולת שביבנה תוכיה, **שיורדת לכך** וכמו שיבואר בגמרא בהמשך, **וטמאה שלא במחשבה**.

**אמרו לו: משם ראייה? כותים היו שם, וחשבו עליה לאכילה.**

ודנה הגמרא: **במאי עסקינן?**

**אילימא בכרכים** שיש שם הרבה אנשים ונמצאים ביניהם אנשים האוכלים כל דבר,

יצא מן הביצה ולד זכר הרי הוא טמא, ואם תצא נקיבה היא טהורה, מפני שבמין זה, עיקר המין מתייחס לביצה, האם ביצה זו טהורה או טמאה, אבל בעוף טהור גמור שנוולד ממנו עוף עם סימני טומאה, בזה ודאי שטהור, מפני שבין שנלך אחרי האם ובין שנלך אחרי הביצה, הם טהורים, וממילא היוצא מהם טהור.

ביורה דעה [סימן י"ד [א'] סעיף י"ב] שאף שודאי שגם בעופות נאמר הכלל של 'היוצא מן הטהור - טהור', ולכן אם יצא עוף עם סימני טומאה מביצה שהוטלה על ידי אמא טהורה, העוף הזה יהיה טהור, ורק בתרנגולתא דאגמא, שכן נבראו מששת ימי בראשית שהזכר טמא והנקיבה טהורה, ולכן בזה אנו אומרים שאם

למה לה מחשבה?

ככפר שאין לו מן הסתם אוכלים. (17)

והשתא מבארין לפלוגתייהו:

אמר רבי יוחנן בן נורי: קל וחומר, אם מטמאה טומאה חמורה שלא במחשבה, לא תטמא טומאה קלה שלא במחשבה?

אמרו לו: לא, אם אמרת בטומאה חמורה, שכן אינה יורדת לכך.

ודנה הגמרא: מאי "אינה יורדת לכך"?

אמר רבא, הכי קאמרי ליה: לא, אם אמרת א-א בטומאה חמורה, שכן היא אינה עושה את הדבר הנטמא כיוצא בה, שאדם הנטמא מנבילה שהיא אב הטומאה, הרי הוא נעשה ראשון לטומאה ואינו מטמא אדם אחר כשם שטמאתו הנבילה. תאמר בטומאה של אוכלים הקלה, שעושה אוכל אחר כיוצא בה, שהרי אוכל שנטמא חוזר ומטמא אוכל אחר מדרבנן.

אמר ליה אבוי לרבא: אדרבה כל דכך הוא: ומה טומאה חמורה, דקילא בכך דאינה עושה כיוצא בה, מטמאה שלא במחשבה. טומאה קלה, דחמורה בכך דעושה כיוצא בה, אינו דין שמתמאה שלא במחשבה?

והתנן: נבלת בהמה טהורה, שבכל מקום היא עומדת לאכילה, וכן נבלת עוף טהור והחלב בכרכים, ששם יש להם אנשים שאוכלים אותם אין צריכין לא מחשבה ולא הכשר!

אלא מדובר בכפרים, שאין בהם אנשים רבים ואין נבלת עוף טהור וחלבים עומדים בהם מן הסתם לאכילה.

ופרכינן: ומי איכא למאן דאמר דנבלת עוף טהור בכפרים לא בעיא מחשבה?

והתנן: נבלת בהמה טמאה בכל מקום שאינה עומדת מן הסתם לאכילה [ואינה מטמאה טומאת אוכלים. ועל אף שמתמאה בתורת נבלה, יש נפקא מינה כשהיא פחות מכביצה שאז אינה יכולה להצטרף לאוכלים אחרים להשלים לשיעור ביצה שהוא השיעור לטומאת אוכלים], ונבלת עוף טהור בכפרים, צריכה מחשבה, ואינה צריכה הכשר [משום שסופה לטמא טומאה חמורה].

אמר רבי זעירא בר חנינא: לעולם, בכרך, ובכל זאת צריכה לרבנן מחשבה כי גתו מאסתו שנהיה מאוס מהנפילה ליינ ועשאתו

מפני שסופן לטמא טומאה חמורה. ג. רק חלב בהמה שחווטה בכרכים, אף שאינו צריך מחשבת אכילה, ואף לא הכשר מים שהוכשרה בשחיטה, אבל הכשר שרץ צריך, מפני שאין סופו לטמא טומאה חמורה. ולפי זה אומר הרמב"ן, שצריך להוסיף במשנה שנבלת בהמה טהורה בכל מקום, ונבלת עוף טהור בכרכים, אינם צריכים מחשבה ולא הכשר מים ואף לא הכשר שרץ,

17. ומסקנת הדברים: א. נבלת בהמה טהורה, בין בכרכים ובין בכפרים, ונבלת עוף טהור בכרכים, אינם צריכים הכשר מים ולא הכשר שרץ, מפני שסופן לטמא טומאה חמורה. ב. נבלת בהמה טמאה, וכן החלב שלה בכל מקום, וכן גוזל שנפל לגת בכל מקום, ונבילת עוף טהור בכפרים, צריכים מחשבה לאכילה, אולם אינם צריכים לא הכשר מים ולא הכשר שרץ,